

Ulike bibeltekster om tilgivelse

Innledning

Under følger bakgrunnsmateriale knyttet til lesning av bibeltekster om tilgivelse. Det er kulturell kontekst, beskrivelse av viktige begreper, tekstens litterære kontekst i Bibelen og Jesu rolle i teksten. I tillegg er det spørsmål knyttet til bekjennelse og tilgivelse av synd i de ulike tekstene.

Disse ressursene kan brukes både som gruppearbeid og som individuelt arbeid med bibeltekster, og det er svært nyttig å arbeide på denne måten i forkant av skriftemål eller i en time hvor dere jobber med skriftemål.

Sakkeus

Lukas 19,1-10

Kulturell kontekst

- Byen Jeriko ligger i Jordandalen i nærheten av Dødehavet. Gjennom denne dalen ble varer som skulle til Jerusalem fraktet, og det var derfor også toll å kreve av dem. Jesus og hans disipler tok denne veien for å gå fra Galilea til Jerusalem.
- På Jesu tid var det vanlig at viktige personer som kom til byen ble møtt av byens befolkning utenfor bymurene og fulgt inn.
- Tollere var skatteinnkrevende, og de var ikke populære. Sakkeus var overtoller, og det var sannsynligvis en type tollere som hadde ansvar for skatteinnkreving i et større område.
- På grunn av sin upopulære rolle som overtoller, risikerte Sakkeus livet da han beveget seg inn blant alle jødene for å møte Jesus.
- Morbærtre kunne bli 15 meter høye og ha lange og sterke grener som vokser fra en lav stamme. Dette var et tre det var lett å klatre i og lett å gjemme seg i grunnet det tette løvverket.
- Datidens samfunn var preget av begreper som ære og skam, og det var svært viktig å ha ære. Sakkeus var rik, og det tilsa at han egentlig skulle æres og leve et ærefyllt liv. Men han oppfører seg på en uverdigg måte. Han løper foran folkemengden og klatrer opp i et tre. Dette er slikt barn gjør, og det var skamfullt for voksne menn å oppføre seg som barn.
- Sakkeus sier til Jesus: «Herre, halvparten av alt jeg eier, gir jeg til de fattige, og har

jeg presset penger av noen, skal de få firedobbelt igjen.» (v. 8). Dette viser til Moseloven hvor det står at man skal gi tilbake stjålet gods fire- eller femdobbel (f.eks. 3 Mos 5,16-24 og 2 Mos 22,1).

- Tollere samlet inn skattene i romerske mynter. Fromme jøder ville unngå å bære med seg og benytte disse myntene, da de hadde bilde av keiseren. Dette anså de som avgudsdyrkelse. Tollere ble derfor ansett både som grådige og som ugudelige. I tillegg ble de ansett som urene, da de på mange vis representerte den okkuperende romerske makten, til tross for at de opprinnelig var jøder.

Jesu rolle

- Jesus inviterer seg selv hjem på besøk. Dette er i utgangspunktet ansett som svært uhøflig og upassende. At mannen i tillegg er overtoller, gjør det hele skandaløst og umulig for det etablerte samfunn å forstå. Siden Jesus er på vei til Jerusalem, ville dette besøket også gjøre ham uren.
- I et samfunn hvor ære og skam er så avgjørende, er det bemerkelsesverdig at Jesus kaller Sakkeus «Abrahams sønn». Dette er en sterk og tydelig måte å plassere tolleren på innsiden av det gode jødiske selskap. Jesus erklærer slik at Sakkeus er «en av oss».

Bibelsk kontekst

- I fortellingen like før (Luk 18,35-43) helbreder Jesus en blind mann som satt ved veien rett utenfor Jeriko og tigget. Denne mannen representerer de undertrykte. I fortellingen om Sakkeus kommer Jesus til en som selv undertrykker. Sammen viser disse fortellingene at Jesus kommer til alle, både de undertrykte og undertrykkerne.
- Like etter fortellingen om Sakkeus, hører vi Jesus fortelle en lignelse. Den er om en rik mann som måtte reise utenlands en stund. Han ga noen tjenere ti pund hver som de skulle forvalte. Da han kom tilbake, hadde to av tjenerne investert pengene og tjent mer, mens den tredje hadde gjemt vekk sine penger i frykt.

Spørsmål

- Hvorfor tror du at folkene «murret» da Jesus kom på besøk hjem til Sakkeus?
- På bakgrunn av det du nå vet om den kulturelle konteksten, hvordan ser du Jesu tilgivelse i denne teksten?
- Kommer det frem i teksten om Sakkeus angret? Hvor og hvordan kommer det evt. til uttrykk?
- På hvilken måte kan du si at Jesu oppførsel og ord oppfordrer Sakkeus til ikke å synde mer?
- Ser du noen paralleller til skriftemål i denne teksten?

Kvinnen som ble grepet i ekteskapsbrudd

Johannes 8,1-11

Kulturell kontekst

- Datidens samfunn var et samfunn hvor ære og skam var avgjørende, og seksualitet var knyttet til dette. Særlig gjaldt dette kvinners seksualitet. Moseloven foreskrev at både kvinner og menn som ble grepet i seksuell omgang utenfor ekteskapet skulle steines (3 Mos 20,10), og denne loven ble til og med fullbyrdet av familiemedlemmer
- I denne teksten er det imidlertid kun den involverte kvinnen det er snakk om. Mannen hun ble tatt på fersk gjerning sammen med, nevnes ikke i teksten. Dette viser den særlig utsatte rollen kvinner var i, og det gjaldt også i tilfeller av overgrep. Det er imidlertid ingenting i denne teksten som tyder på overgrep
- Israel var på Jesu tid under romersk overherredømme, og romersk lov forbød jødene å fullbyrde dødsstraff uten at det gikk gjennom det romerske systemet først. Hendelsen i denne teksten fant sted i nærheten av tempelet i Jerusalem, og det tilsier at det sannsynligvis var romerske soldater tilstede som passet på

Jesu rolle

- Jesus blir plassert i et dilemma. Han må velge mellom jødisk eller romersk lov og rett i nærvær av både jødiske skriftlærde og romerske soldater. Uansett svar ville fange ham
- Samtidig, dersom Jesus ikke støttet kvinnen, ville han motsi sitt eget budskap om barmhjertighet, tilgivelse og kjærlighet også for syndere
- Jesu svar «Den av dere som er uten synd, kan kaste den første steinen på henne» unngår fellen
- I et samfunn så styrt av ære og skam, vil det være umulig for noen å tre frem offentlig som en som tenker om seg selv at han er uten synd. Det vil være en åpenbar synd bare å si det
- Jesus fanger jødene i deres egen lov, og dette i all offentlighet. Dette må ha ført til stor irritasjon

Bibelsk kontekst

- Jesus er i Jerusalem i forbindelse med feiringen av løvhyttefesten, en jødisk fest som har fått sitt navn siden folket under den flyttet ut i løvhytter. I Jerusalem taler Jesus på tempelplassen, og flere ganger konfronterer han fariseerne og de skriftlærde, og han sier til og med «Har ikke Moses gitt dere loven? Men ingen av

dere følger loven.» (Johannes 7,19)

- Striden rundt Jesu person og rolle eskalerer, og jødene er ute etter å fange ham i hans egne ord
- Jesus snakker om sin død og oppstandelse og om den Ånden de som tror på ham skal få i sitt indre når han er død, oppstanden og tilbake hos sin Far
- I avsnittet like etter avsnittet om kvinnen som ble grepet i ekteskapsbrudd, snakker Jesus om seg selv som verdens lys, og fariseerne følger ham med argusøyne og utfordrer ham på at han vitner om seg selv og at hans vitneutsagn derfor er ugyldig

Spørsmål

- Det står i teksten at Jesus «bøyde seg ned og skrev på jorden med fingeren». Hva tenker du dette sier oss hvis du tenker på Moseloven som ble gitt på steintavler?
- På hvilken måte bruker Jesus begrepene om ære og skam for å fremheve sine poenger i denne teksten?
- Vi lærer at Jesus var uten synd. Han kunne derfor ha kastet steinen med æren i behold. Hvorfor gjorde han det ikke?
- Hva sier denne teksten til deg om synd og tilgivelse?

Sønnen som kom hjem

Lukas 15,11-32

Kulturell kontekst

- Ifølge jødiske lover om arv, var sønnene sine fars arvinger, og den eldste sønnen skulle få dobbelt så mye som de andre
- Arv ble overført i to steg:
  - Første del ble gitt da faren ble gammel og klar til å trekke seg tilbake. Faren styrte dette selv, og han ga da over i sin sønns varetekt familiens formue. Sønnen hadde imidlertid ikke råderett over formuen på en slik måte at han kunne begynne å bruke den eller selge den
  - Andre del innebar fullt eierskap for sønnen, og også muligheten til å bruke og eller selge formuen
- Da den yngste sønnen ba om formuen og deretter solgte den bare noen dager senere, ville dette oppfattes som om han sa: «Far, du er død for meg. Jeg skulle ønske du kunne dø raskt slik at jeg fikk pengene mine»
- Sønnen sløste bort penge «i et land langt borte». Ikke bare oppførte han seg som om faren var død, men hele hans jødiske farsarv og det moralske og religiøse

univers han hadde levd i, forkastet han da han reiste langt bort

- Jøder spiste – og spiser fremdeles i dag – ikke gris. Griser ble sett på som urene dyr. Når sønnen får seg jobb for å passe grisene, er dette uttrykk for at han ikke kan synke lavere
- Når en person hadde sløst og solgt arven på hedninger, ville det jødiske folk utestenge vedkommende fra enhet med seg
- I et ære- og skamsamfunn var ikke bare sønnens handling noe som bragte skam over familien, men også farens handling. Han ville oppfattes som svak da han ga arven til sin sønn og da han lot ham selge den og dra avgårde med pengene. Hele familien mistet slik sin status
- Faren må ha sett etter sønnen siden han så ham enda mens han var langt borte. Han ville spare sønnen for utestengelsen fra bygdesamfunnet og familien, og han løp i møte med ham og omfavnet ham
- Ved å omfavne sin sønn som hadde levd med grisene, ville også faren bli uren
- Den eldste sønnens valg om å holde seg vekke fra sin fars fest, ville også oppfattes som skamfullt. Da faren forlot festen for å tryggle sønnen om å komme, sank også hans ære. En far i et hushold skulle ikke tryggle noen som selv plasserte seg på utsiden

Bibelsk kontekst

- I fortellingene som går før denne, hører vi flere lignelser om å miste og finne igjen. Vi hører om den ene sauene blant de hundre og vi hører om den ene sølvmynten blant de ti. Disse to fortellingene er mye enklere for tilhørerne å forstå, for her dreier det seg om livsviktige eiendeler som man mister og som man trenger å finne igjen. Ingen ville ha vanskeligheter med å forstå disse lignelsene. Her utgjør de en slags opptrapping til den mye lengre og vanskeligere teksten om sønnene, for i den teksten er det ikke livsviktige verdier noen mister. Det er heller snakk om et svært vanskelig moralsk dilemma. Jesus forteller det imidlertid som om det er en far som mister noe livsviktig
- I teksten like etter teksten om sønnene, er det en lignelse om en lur og noe slud forvalter som vet å spille på de midlene han har for å skaffe seg venner som kan hjelpe ham. Han ordner seg på en slik måte i verden at han vet han har noen å komme til når han mister jobben. Jesus oppfordrer tilhørerne til å gjøre det samme når det gjelder himmelen

Spørsmål

- I lys av de to forutgående lignelsene, hva sier denne lignelsen om hvordan Gud som far forholder seg til oss som sine barn?
- Når vi leser lignelsen om de to sønnene ser vi mye om ære og skam og hvordan

man kan forholde seg til dette på ulike måter. Hvordan viser teksten oss at Gud som far forholder seg til dette?

- På hvilken måte gir den yngste sønnen uttrykk for at han angrer på det han har gjort?
- Hvordan vises tilgivelsen i denne teksten? Kan vi lære noe om hva man må gjøre for å få tilgivelse?
- Hva tenker du om den eldste sønnen og hans valg om ikke å komme inn på festen? Er hans reaksjon forståelig for deg?